

ברכות לב

משה שווערד

1. מהרש"א חידושי אגדות מסכת ברכות דף לב עמוד א

תמוטטו כו'. פירש"י נתמוטטו רגליהם במשפט אבל עכשיו יש לנו פתחון פה כו' ע"ש הוא מבואר דודאי אין זה טענה אמיתית במשפט שהרי נתנה הבחירה לאדם וכמו שנאמר קידושין (ל:) בראתי יצר הרע בראתי תבלין שהיא התורה שאל"כ הותרה הרצועה ואין כאן שכר ועונש אבל כדי לזכותו ניתנה הבחירה לאדם שינצח היצר הרע ויזכה ליום הדין אלא דה"ק דיש לנו פתחון פה וטענה קצת במשפט שלא נתמוטטו לגמרי במשפט על שברא לנו יצה"ר שגורם לנו עונות וחטאים וראוי להיות זוכין בדין אחר שיענשו על חטאם ולא יתמוטטו לגמרי והיינו שהודה והסכים בזה לדברי אליהו שלא יתמוטטו לגמרי על ידי טענה זו ומ"מ קאמר שהטיח דברים כלפי מעלה שהרי טענה זו אינה אמיתית שיהיו פטורין לגמרי ביום הדין דכיון דניתן להם הבחירה היה להם לכוף יצרם ומייתי ג' קראי בג' ענינים ואשר הרעותי וגו' על שבראתי היצר הרע הנה כחומר ביד היצר וגו' שיש ביד הקדוש ברוך הוא גם עתה שניתן הבחירה בנו להסיר היצה"ר ממנו והסירותי לב האבן וגו' שכן יעשה הקדוש ברוך הוא לנו לעתיד להסירו מאתנו בכ"י:

2. ספר בנייתו בן יהודע על ברכות דף לב א

אלמלא שלש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם וכו'. נראה לי בודאי כי שלש מקראות אלו לא יצילו לפטרם בלא כלום. אלא יועילו שלא יתקיים מאמר הנבואה נפש החוטאת היא תמות. כדן עובר על גזירת מלך, אלא הקב"ה עושה עמו חסד לקבלו בתשובה, וינהוג בו דין ד' חלוקי כפרה...

3. מכתב מאליהו [ח"ד]

<p>107 בחירה</p> <p>לשינוי יסודי כות' אך אם מצד אחד העת היא מסוגלת להתחלפות והגלויים; ומצד שני קיים צדיק גדול שמוכן להטיח דברים כלפי מעלה, היינו לתת ביטוי להרגשיו האמיתיים. שאינו יכול לסבול את ההסתר הבא מצד מדת הדין; או יתכן שינוי מזל יסודי מאד, ותקב"ה ידון את הכל מפאת המבט החדש; והיינו שאמר דל שהקב"ה הסכים על ידם דכתיב ואשר הרעותי, וכסף וזהב הרביתי להם, וכו'. (ועיין משי"כ בכרך ב עמ' 104-103 בבניאור אמרם ז"ל שהקב"ה נותן את החטאים על בגדיו כביכול ומכבסם).</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p>הגרי"א שם כותב על "אליהו הטיח כו' שני; ואתה הסבותי" — כי הכל בידו שמים חוץ מיראת שמים, אלא למעלה מן השמים [בביתו, יראה מניסת עילאה, ביד הקב"ה בעצמו — הררי"א]. והענין, שהרי כבר ביארנו (כרך ג עמ' 146) שכל עבודת האדם בנהיגו היא ביראה, ואין ביד האדם בעצמו להשיג כאן אהבת ה' ויראה עילאה מניסת ממש, כי דבר זה הוא מתנת שמים. ולפי משי"כ לילי אולי יש לבאר כוונת הגרי"א ז"ל שמכיון שמוך תכלית הבריהא הוא השגת יראה עילאה מניסת, וזוהר על כל פנים מתנת שמים, יש מקום להקטין את מדת היראה התאה הדרושה כאתערותא ולתת, והיינו הלימוד וכות של משה רבנו ואליהו, והוסיף שם הגרי"א לבאר שג' מקראות שבמנו"א הם כנגד ג' יצרים: אשר הרעותי — כנגד הכפטי שנקרא רע, היינו באור, רציחה וכרומה; לב האבן — כנגד התאוני, שעיינו לכו כאבן ואין נכנסים בו לא דברי תורה ולא חכמה ומוסר; וכומר ביד הויצר — כנגד בטלה ועצלות, והבויר ירק אין בו מים; כי עצלות וריקנות הן חומרות ביותר. היינו שאחיותנו במדת רחמי הגדולים שולטת כלפי כל מיני המתה.</p> <p style="text-align: center;">**</p> <p style="text-align: center;">ובכן תן פחדך</p> <p>בימים הנוראים אנו מכניסים לתוך ברכת קדושת השם את הקטע הנפלא "ובכן תן פחדך וכו'" שהוא המלה לחייון הכללי התגלות כבוד שמים בכל הבריהא. וכבר שאלנו (ע"י כרך א, עמ' 257) מה ענין התגלות לברכת הקדושה. הלא ענין קדושת ה' — שהוא בעצמותו ב"ה מובדל ומופרש מכל העולמות ולא ניתן להשיגו כלל.</p> <p>אבל נראה שהענין הוא, שבתפלת "ובכן תן פחדך" אנו מתכוונים אל אותה בחינה שהיא למעלה מן ההשגה ומבקשים שישים ה' קץ לקלקולים ולהסתרים בבחינת אתערותא דלעילא. והיינו גדר התפלה שהוא "על ה' "</p>	<p>108 מכתב מאליהו</p> <p>מה יעשה אותו הבן שלא יחטא ד' [כן הוא מצב האדם בעולם הזה]. והגמרא מסיימת "מנין שחזר הקב"ה והודה לו למשה. שנאמר וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעלי".</p> <p>[ולכאורה הכוונה בכל הנ"ל צריכה עיון גדול.</p> <p>אך זהו פירוש הדבר: ישנם שני מבטים; מבט האדון במעשי עבדו, ומבט האב במעשי בנו. האדון מבט במדת הדין, לראות אם מילא העבר המקור או לא. אבל האב מבט ברחמים, היינו שעל אשמת בנו הוא מחסה באמרו שהוא (האב) סיבבה משום שניסתו יותר מדאי או שאר גרמי דגרמא רחיקא; ועל דברים טובים שבנו עושה, אף דבר קטן הוא רואהו גדול באהבתו אותו.</p> <p style="text-align: center;">מבט של רחמים</p> <p>והנה חלק כל אדם, וכל דור, וכל הדורות כולם, הוא קידוש ה' אשר קבע להם הקב"ה, שעליהם לגלותו בבחירתם בטוב נגד כל הפיתויים והעיכובים אשר שם בדרכם. אבל כשנכשלים באופן גרוע מאד במילוי התפקידים — כי הרי הכל בידו שמים חוץ מיראת שמים — אז יש אופן של הסתכלות לאמור שהנסיגות היו גדולים ועל כן לא עמדו הבנים בהם, ובכן ראוי לרחם עליהם. [אך מכיון שלא תישלם תכלית הבריהא בלי אינו אתערותא דלתתא שמבחירת האדם, הריהו מחשיב אותו המעט מן המעט, אותו חוט השערה, שעשו, כדי אתערותא דלתתא אשר על ידה וכל השרית להשפיע את כל הקדושה ולהביא את כל העולם לידי תיקון. ובאופן זה יתמלא כל קידוש ה' שהיה במחשבת הבריהא, שהרי אם גם יהיה פחות מצד האדם, הרי כנגד זה יתגלו רחמי הגדולים של השרית, רחמי האב על בנו, שמגדיל טובותיהם ומקטין רעותיהם; ובגילוי העצום הזה של חסדי הבורא ית"ש יתמלא על כל פנים כל הגילוי הנדרש של קידוש ה'.</p> <p>והאופן הראשון, הגדול הטובה, הוא טענת אליהו, שביקש שהשרית יתרצה באתערותא דלתתא הקטנה במה שהכירי אותו ית' מתוך הנס הגלוי של אליהו בחר הכרמל (כי על כל פנים עדיין היה מקום לומר שבכישוף עשהו). והאופן השני, הקטנת הרעה, היא טענת משה רבנו, שהרבות הכסף והזהב היה פיתוי גדול מדאי, ואין לחששם אחראים על זה.</p> <p style="text-align: center;">שינוי קיצוני</p> <p>וברור שדבר זה הוא שינוי מן הקצה אל הקצה בסדרי החלקים הגלויים שנקבעו בבריהא, ולכאורה קשה, איך זה ביד האדם לגרום</p>
--	---

4. פתח עינים

**מלי כריסיה זני בישוי. ואתיא כמו שאמרו
במדרש הביאורו התוס' בכתובות דף ק"ד
עד שאדם מתפלל שיכנסו דברי תורה לתוך
גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו ע"ש
ופירשונו בעניותנו דכל המתענג במשתאות
וסעודות הרשות הוא חלק הסטיא וכשמת יבקיע
כשח"ר כריסו על פניו וכמשה חרתי פרש.
והתורה מאכל רחוני קדוש ושניהם לא יכוננו.
ח"ש מילוי הכרס הוא מינים רעים ודבקתהו
הרעה סטיא:**

5. פני יהושע מסכת ברכות דף לב עמוד א

שם ויאמר ה' אל משה לך רד אמר ר"א כו' רד מגדולתך. וכתב מהרש"א ז"ל בח"א דמלשון כפול דרש ר"א הכי. ולענ"ד בלא"ה
הך מלתא דלך רד יתירא הוא דכיון שכבר מסר הקדוש ברוך הוא הלווחות למשה באותה שעה שהיתה לסוף ארבעים יום
וארבעים לילה בתחלת שש כמו שאמר משה לישראל בשעת עלייתו אלא שטעו ישראל לומר שיום העליה מן המנין וא"כ כבר
הגיע זמנו לירד ולמה הוצרך הקדוש ברוך הוא לומר לו לך רד אלא על כרחך דרד מגדולתך קאמר, כן נראה לי:

6. צל"ח מסכת ברכות דף לב עמוד א

שם מאי לך רד. נלע"ד דהוקשה להם דהוה ליכתוב רד לחוד, ומאי לך רד, ולכן דרשו לך הוא לשון לך בקמץ תחת הלמ"ד,
מגדולה שנתתי לך מזה רד מגדולתך...

7. צל"ח מסכת ברכות דף לב עמוד א

שם מלמד שתפסו משה להקב"ה כביכול כאדם שתופס חבירו בבגדו ואמר איני מניחך וכו'. הנה דברים הללו הם רק לשבר את
האוזן. ואעפ"כ ראו חכמת לשונם איך דקדקו אפי' בדברים שהם לשבר האוזן דברו להרחיק הגשמית בכל מה דאפשר, ולא אמרו
כאדם שתופס את חבירו סתם, אבל שתופס את חבירו בכגדו. ורצונם בזה, כי הבגדים שאדם לובש מורים על מה שבלבו, כי אם
הוא שעת חדוה ושמחה לובש בגדי חופש, ואם הוא שעת צער ואבל לובש שחורים בגדי אבל וחוגר שק, ואם הוא שעת מלחמה
לובש בגדי נקם חרב וחנית. כך הקדוש ברוך הוא בו אין שום שינוי, אבל השינוי הוא כביכול במדותיו שהוא משתמש בהם,
הכל לפי המקבלים משתנין המדות, ואם הוא שעת רצון שבריותיו עושים רצונו ומעשיהם עולים לריח ניחוח לפניו, לובש בגדי
רצון וחסד לבושה כתלג חיור [דניאל ז', ט'], ואם ח"ו הבריות מכעיסים לפניו במעשים רעים והוא שעת הזעם, לובש כביכול
בגדים המורים על מדת הדין ועל הרוגז, מדוע אדום ללבושך [ישעיה ס"ג, ב'], וכל זה לשבר האוזן, ומדותיו מכוננים בשם
לבושיו. ואין לך שעת זעם כשעת העגל, ואז כביכול נשתמש במדת הדין בגדי נקם, ומשה רבינו לא הניח האף והחמה שהמה
שלוחי מדת הדין לצאת, פן ח"ו יהיה כליון בישראל. וזה שאמרו שתפסו משה להקב"ה כאדם שתופס חבירו בכגדו, כך משה
תפס בבגדי נקם, והיינו מדת הדין הקשה, ואמר איני מניחך עד שתמחול להם.

8. פני יהושע מסכת ברכות דף לב עמוד א

שם דרש רבי שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא כו' מנא לן ממשה כו'. נראה דעיקר מלתא דר' שמלאי היינו
לענין שלא ישאל אדם צרכיו בשלש הראשונות ויליף לה שפיר ממשה דמה שאמר את גדלך היינו מעין ברכת מגן אברהם שהיא
נגד מדת הגדולה שהיא מדת אברהם ומה שאמר ואת ירך החזקה היא נגד ברכת אתה גבור שהיא מדת הגבורה דמשה מזכירין
בה גבורות גשמים והיא נגד מדת פחד יצחק ומה שאמר אשר מי א-ל-בשמים ובארץ היא מעין ברכת הא-ל-הקדוש שהיא נגד
מדת יעקב וא"כ שלשה דברים הללו שהזכיר משה הן מעין ג' ברכות הראשונות של י"ח ואח"כ אמר אעברה נא שהיא שאלת
צרכיו, כן נראה לי.

9. פני יהושע מסכת ברכות דף לב עמוד ב

בגמרא אר"א גדולה תפלה יותר ממעשים טובים. וכתבו התוס' יותר ממעשים טובים בלא תפלה ועיין במהרש"א בח"א ומהר"י
פינטו שהאריכו ליישב דמילתא דפשיטא היא דתפלה ומע"ט עדיפא ממעשים טובים לחוד ועוד אמאי מייתי ממה רבינו דכולהו
הוי ביה. ונראה לענ"ד בזה דודאי הא דאמר ר"א גדולה תפלה יותר ממעשים טובים לאו לענין שכך תפלה קאמר דמהיכי תיתי
ומה סברא היא זו לא מבעיא למ"ד תפלה דרבנן אלא אפילו למ"ד תפלה דאורייתא אפ"ה לא הוי אלא מצוה חדא ולמה יהיה

שכרה יותר מכמה וכמה מצות וכל שכן לגבי משה שבודאי קיים כל תרי"ג מצות ובהן כמה וכמה מצות ששקולים כנגד כולם אלא ודאי דר"א לאו לענין מתן שכר איירי אלא לענין לבטל גזר דינו של אדם דבהא ודאי מעשים טובים לא מהני לבטל גזר דין שיש עמו שבועה והטעם משום דלצדיקים גופיהו לא ניחא להו לקבל שכר המצות בעוה"ז לא מיבעיא למ"ד שכר מצוה בהאי עלמא ליכא אלא אפילו למ"ד דאיכא אפ"ה אין דרך צדיקים בכך לקבל שכרן בעולם הזה שכאפס ואין הוא נגד שכר עה"ב הצפון וגנוז להם בעה"ב וכל שכן לצדיקים גמורים דכתיב בהו עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו משא"כ בתפלה שמתפללין אותן הצדיקים שיש בידיהם מעשים טובים ומבקשים מהקב"ה שיתן להם מתנת חנם כדי היא אותה התפלה לבטל גזר דינו, וכל זה מבואר להדיא בפרש"י בחומש בריש פרשת ואתחנן דלשון ואתחנן גופא היינו מתנת חנם אף על פי שיש בהן מעשים טובים כו' ע"ש והשתא אתי שפיר דמיייתי ראייה ממשה דאיירי בהך מלתא דואתחנן גופא אלא דאפ"ה לא ניחא ליה לר"א לאתויי ממילתא דאתיא מדרשא מש"ה ניחא ליה לאתויי מפשטא דקרא גופא ממה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה אל תוסף דבר וכל כך למה הרי הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים אלא על כרחך דהיינו מהאי טעמא גופא שאם מתפלל יותר אפשר שהיתה מתקבלת תפלתו והקב"ה לא רצה לבטל גזרתו, ועוד מיייתי נמי ר"א מדסמך ליה להאי קרא עלה ראש הפסגה דמקרא מיותר הוא דהא בפרשת האזינו כתיב קרא אחרנא שאמר הקדוש ברוך הוא למשה ביום מיתתו עלה ראש הר העברים וראה וגו' אלא על כרחך דקרא אתי לאשמעינן הך מלתא גופא דמה שזכה משה לראות את הארץ לא היה אלא בשביל תפלה לחוד דתפלה עושה מחצה, כן נראה לי ועיין עוד בסמוך:

10. גליוני מנחת חן

נב' א"ר יוחנן כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו. עי' בשו"ת פני מבין (סי' רל"ו) - ועי' בשו"ע אר"ח (סי' קכ"ח סל"ה) דהיינו אפי' בשוגג (אר"ח קכ"ח סל"ה), וברמב"ם (פ' ט"ו תפילה) אפי' בעשה תשובה [ועי' ברכת אהרן]. - ועי' תוס' מנחות (ק"ט) בשם רש"י דבעשה תשובה מותר - ובעינים למשפט בשם ראשונים, דוקא ברגיל לכהן, אבל משום פ"א לא - ובטור הביא - שאין אומרים לו לעלות, אבל אם עלה אין מוחין בידו. - ובאור שמח מסביר למה אף בעשה תשובה, משום דעל הרציחה לא נפטור ממיתת בי"ד ע"י תשובה. - ועי' רמ"א (סי' קכ"ח סל"ה) דיש להקל על בעלי תשובה שלא תנעל דלת בפניהם. [ועי' בה"ל בשם מג"א דוקא מת מיד, ואם לא, אין להחמיר בשוגג, דלמא הרוח בלבלתו ומת. - ועי' תוי"ט בכורות אם כהן שהרג נפש ג"כ פסול לעבודה, וברמב"ם לא הביאו. והנה כהן שהרג עכו"ם, נחלקו בזה הפוסקים, יש שכתבו שגם בהרג עכו"ם לא ישא את כפיו (פרמ"ג א"א נ"א), ועי' שו"ת קנין תורה ח"א (סי' מ"ו), ויש שנחלקו דוק בהרג ישראל לא ישא כפיו (פרישה סוסי' קכ"ח), ועי' שו"ת ציץ אליעזר חי"ד (סי' ס').

11. מהרש"א חידושי אגדות מסכת ברכות דף לב עמוד ב

יעסוק בתורה כו' שנאמר ועץ וגו'. שביטול תורה הוא המונע מלקבל תפלתו כמ"ש מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה:

12. שיטה מקובצת מסכת ברכות דף לב עמוד ב

שנים עשר מזלות בראתי בעולם כנגד שנים עשר שבטים וכו' וכל רהטון וכו'. מיני שרים מעולים זה מזה:

13. חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף לב עמוד ב

קודם תפלה מניין שנאמר אשרי יושבי ביתך, ולפיכך תקנו לומר פסוק זה קודם תהלה לדוד אף על פי שהוא ממזמור שלמעלה ממנו.

14. שיטה מקובצת מסכת ברכות דף לב עמוד ב

מתוך שחסידיהם הן תורתן משתמרת וכו'. ואם תאמר והא ברייתא דלעיל דתני המתפלל צריך שישיהא שעה אחת קודם תפלתו בכל אדם קאמר ואם כן אימת יעשו תורתם ומלאכתם דליכא למימר בכל אדם טעמא דחסידיהם. יש לומר דשעה דתני בשאר בני אדם לאו דוקא אלא בשישהו פורתא סגי:

15. שערם מצויינים בהל'

תורתן היאך משתמרת. כתב בעיון יעקב
דמכאן יש ללמוד דמתחילה ימלא
כרסו בלימוד התורה [בש"ס ופוסקים], ואח"כ
ינהוג עצמו במדת חסידות שישתמר התורה
בקרבו. ובמגיד תעלומה כתב, דאותן שלא
מילאו כריסם ולא למדו כל כך, אינם רשאים
להאריך בתפלה להתבטל מלימוד, דהיאך
יתאמר עליהם תורתן משתמרת, ואין התורה
חקוקה אצלם. וע"ע מה שכתבנו במס' יומא
(יט: ד"ה בס). ועי' מש"כ בקונט' תורת

16. בן יהודע

שם הוזהרם היאך משתמרת פירש בשלמא למודס
היה קודם שנהגו בחסידות ו' שלאח שגמרו כל
דבר לא נהגו בכך אך הקושיא כיון דלין להם זמן הדבא
כיום שיחזרו על לימודם וגם שיפסקו במלאכתם אין
יתאמר הלימוד בקרבם ואין נעשית מלאכתם :

17. צל"ח מסכת ברכות דף לב עמוד ב

שם מעשה בחסיד וכו'. ולכאורה תמוה הוא על החסיד הזה איך סמך עצמו על הנס והכניס עצמו בסכנה, והט"ז בסי' ס"ו ס"ק א'
האריך בזה. ולענ"ד נראה כיון שראה החסיד שהשר הקדים לו שלום, כבר ידע שיש בשר הזה מדת ענוה, ולכך בטח בו שלא
ימהר להרגו עד שישמע טענתו, ובטח באמתלא זו שאמר לו אח"כ.

18. בן יהודע

שם נחן ט' שלום ולא החזיר ט' שלום הא דסיקן ענמו
ולא הם לקראי דהשמר לך ונשמרתם מאד [סייט שחבב
אחד מעמא דארעא יאה] [או חשב שהוא יהודי] סי נמי
היה מרוד בהפילה ולא שמש שנתן שלום ואהר שהוביחו
חשב אם יאמר לא שמעתי לא יאמין לכך פייסו בדבר
אחד :

19. בן יהודע

שם כסא של שלם תנאים מקשים ולא מרשים ניכ
מרשים ואיך יו נרשו כסא של ד תנאים ופיל
לכדיל לשייט כי זכה אבות המה בניה אבות לא המה
ובלן קאי על בניה אבות ואם היה שופה בניה היו או
יוצרי בניה שהיה קודם וכן יושפה שהם בניה היתה
עם מרשיה בלבד אי נמי כסא של שלם תנאים קאי על
עממא מדרגתה שיש ביהאלאשה מדרגתה כהניס אחים
בחסד שהים אברהם לייט בצורה שהים יתקן תרואים
בהפלתה שהים יתקן אך מרשיה חרשו טולם הס' לויס

מקיים והוא דהוין כבוד מן יאמר זמן שיש שמחה
ק להשתיק מהם הדין משל ישראל לא אלוה בך
לקראי יעד אשה אלא לקראי בן עממא דהך כבוד
וחיבה :

שם מנין שמה הקבים ואדם לו נראה גדולי לא
שהשכל מרשיה יותר בדבר הזה חזי כי דבר זה
הוא ידוע לפניו יתנדך קודם ששנה בדשחו של מרשיה
ואך השיים חלה לוסתו שהוא יביע השוכה ו המושגה
למלאה ישראל כדי שיקרא הדבר על שמו להלכות שמה
כי מן דרשו יתנדך להבדיל שגרי פלדוקים ולחסות מייט
אם השוכה שמה לא יתנדך שמה שמה שמה